

"KOL - HLIYA"

Beit Midrash for Torah and prayer

BET MIDRASH BET - YOSEF

BET MIDRASH OR - LAYSIM

KOLL STUDENTS LIBRARY

TORAH LESSON CLASS

CHARITY AND CHARITY FOUNDATION

Kiryat Ya'arim Street 32, Givat Zeev

"קול - אלהיה"

ע"ר 580726644

koleliya@gmail.com

רחוב קרית יערים 32

גבעת זאב

"קול אלהיה"

בית מדרש לתורה ותפילה

בית מדרש "בית - יוסף"

בית מדרש "אור - לישראלים"

כולל אברכים

שיעורי תורה

קורן צדקה וחסד

רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב

"גם לנשמה מגיע אובל"

פרשת בשלח שנת תשפ"ב

1. איזה היתר יש לתת בשבת שירה מזונות לציפורים הרי אין מזונותיו עליך?
2. אם עם ישראל היו נכנסים מיד לארץ ישראל, האם הקב"ה היה מוציאם מהארץ להר סיני כדי לתת להם שם את התורה? הוכח מפרשת השבוע!
3. האם אדם יכול להשביע אדם שעדיין לא נולד? הוכח מפרשת השבוע!
4. איזה בעל חי הלך עם עם ישראל מיציאת מצרים עד שהם נכנסו לארץ ישראל?
5. האם בזמן שבני ישראל היו במדבר היה בין השמשות?
6. כיצד משה בקע את ים סוף האם עם היד או עם המטה? הוכח מפרשת השבוע!
7. בקשות שלא בתפילות שמונה עשרה האם מותר לומר בקול גדול?
8. מדוע הנשים אמרו שירה רק על זה שהסוסים טבעו בים ולא על כך שהם נגאלו?
9. האם יש חיוב לומר שירת הים בכל יום?
10. האם יש חיוב לנקות את השיניים בשבת לפני שיוצא לרשות הרבים כדי שלא יעבור על איסור הוצאה? הוכח מפרשת השבוע!
11. האם מותר למחוק שם ה' המפורש לצורך פיקוח נפש? הוכח מפרשת השבוע!
12. איך היה מותר לאכול מהמן הרי אסור ליהנות ממעשה ניסים?
13. האם לפני שאכלו את המן היה מותר לחשוב על טעם איסור?
14. האם את המן היה מותר לאכול גם ביום כיפור מכיוון שאכילת מן נחשב לעינוי?
15. איך היו יכולים לברך ברכת המזון על המן הרי המן לא היה מחמשת מיני דגן?
16. איזה ברכה ברכו על המן שאכלו במדבר?
17. האם היו יכולים לקיים מצוות מצה על ידי אכילת המן?
18. האם היה מותר לסחור במן? הוכח מפרשת השבוע!
19. האם אדם שמלקט מן בשבת עובר על מלאכת תולש ומעמר?
20. מי שיש לו שני ראשים כמה מן הוא קיבל? הוכח מפרשת השבוע!
21. האם התולעים שולטים במתים בשבת? הוכח מפרשת השבוע!

עלון זה מוקדש לזכר ולע"נ רבי שם טוב אזולאי ז"ל

מתפללי בית הכנסת אברכי הכולל לומדי בית המדרש משתתפי השיעורים וכל באי בית המדרש אבלים ומשתתפים בצער הכבד של ידידנו היקר ממתפללי בית הכנסת המשכים ומעריבי לבית המדרש

מר גיא אזולאי הי"ו

בפטירתו של אביו היקר באדם רבי שם טוב אזולאי ז"ל

המקום ינחם אתכם עם שאר אבלי ציון וירושלים ולא ישמע עוד שוד ושבר ובילע המוות לנצח ומחה ה' זמעה מעל כל פנים אמן

י"ל ע"י בית המדרש "בית יוסף" גבעת זאב
ניתן לקבל את העלון מידי שבוע בהודעה ליוצא
052-8144488 יוסף ויצמן

איזה היתר יש לתת בשבת שירה מזונו לציפורים הרי אין מזונותיו עליך

לסלים, דאסור לעשות כן משום דהוי עובדה דחול כמבואר שם, היינו דכיון שעושים כן לשמחה לא הקפידו בכך, אם כן אפשר דהוא הדין נמי לעניין זה, וכן כתב המהרש"ם בדעת תורה (או"ח סימן שכ"ד).

ובערוך השולחן כתב: יש מתרעמים על מה שהמנהג בשבת שירה לזרוק חטים לפני העופות והרי אין מזונותם עליך, אבל נראה לומר דמנהג ישראל תורה, שהרי אין אנו טורחים בשבילם אלא בשבילנו דמרגלא בפי ההמון שהעופות אמרו שירה על הים ולכן אנו מחזיקים להם טובה ואם כן הכוונה כדי לזכור שמחת שירת הים ולית לן בה, ויש מי שכתב כיון דכוונתנו לשם מצוה מותר.

ובמקור חיים (או"ח סימן שכ"ד) כתב שדווקא כאשר נותן לפני הבהמות אז ניכר שטרם בשבילם, מה שאין כן כאשר מניחן בחלון אז אינו ניכר לכן מותר.

ובאשל אברהם להגה"ק מבוטשאטש זצ"ל (או"ח סימן קס"ז) כתב: שבשבת שירה נהג לשלוח על ידי קטן לתת חטים לפני העופות.

ובספר נימוקי או"ח (להרה"ק ממונקאטש זצ"ל) תמה על המג"א, מדוע יגרעו העופות והציפורים מהכלבים שמתיר המג"א משום ורחמיו על כל מעשיו, והרי לאו דווקא בכלבים כתיב כן וגם בני כרכושתא שלא היה צורך בהם אמרינן בגמרא במסכת בבא מציעה (פ"ה) דרבי אמר עליהם ורחמיו על כל מעשיו כתיב, ופשיטא דשאר עופות יש מצוה לרחם עליהם ומעורר על ידי זה רחמי שמים למעלה, וכן לא גרע מנתינת מזון לנכרי דמותר מפני דרכי שלום, ומסיים דלאסור דבר זה אין שום טעם וסברה דגם נפש היפה יכול לסמוך על הע"ש דמתיר בימות החורף וגם הר"ן סבירה ליה כן, ובפרט בשבת שירה דמנהגם של ישראל תורה.

אם עם ישראל היו נכנסים מיד לארץ ישראל! האם הקב; ה היה מוציאם מהארץ להר סיני כדי לתת להם שם את התורה

התורה, ולולי הטעם של "פן ינחם העם", הייתה התורה ניתנת להם בארץ ישראל, ונמצא שמה שאמר "תעבדון את האלוקים על ההר הזה", הוא מחמת "פן ינחם העם".

ובאופן נוסף כתב ליישב, שכוונת הכתוב שלולי הטעם של "פן ינחם העם", היה הקב"ה מכניסם מקודם לארץ ישראל, ולאחר מכן היה מוציאם מהארץ ומקרבם אל הר סיני ונותן להם את התורה שם, וצריך עיון.

ואולם לפי דרכו השנייה, יש לעיין מה הביאור בזה שאחר שהיו באים לארץ ישראל היה מוציאם מארץ ישראל להר סיני כדי לתת להם את התורה שם, ומדוע לא היה נותן להם את התורה בארץ ישראל.

האם אדם יכול להשביע אדם שעדיין לא נולד " הוכח מפרשת השבוע

השבועה גם על הנולדים כדמשמע סוף פרק ראשון דסוטה בהך דעמד משה רבנו ע"ה על שפת נילוס ואמר לו הגיעה השבועה שהשבעת את ישראל אם אתה מראה עצמך מוטב ואם לאו הרי אנו מנוקים משבועתך?

ומתוך: דלא קשיא דהתם השבועה שהשביע יוסף לאחיו לא הייתה בסתם, אלא השביעם שישביעו לבניהם וכמו שכתב רש"י ז"ל (בפרשת בשלח) במה שכתוב השבע השביע את בני ישראל ז"ל: השביעם שישביעו לבניהם. ורצונו לומר שכל אב היה משביע את בנו שכבר נולד, אבל באמת השבועה של יוסף לא חל על משה.

ובתורה תמימה כתב: שממה שהוכרחה המכילתא לדרוש דהשביע את בניו שישביעו לבניהם, ראייה דאין שבועה חל על הנולדים.

מובא במגן אברהם (או"ח סימן שכ"ד ס"ק ז) שמנהג ישראל לתת חטים בשבת שירה לפני העופות.

וישנם כמה טעמים למנהג זה: בתוספת שבת (או"ח סימן שכ"ד) כתב: משום שהעופות אמרו שירה בים, ולכן בשבת זו שקורין את השירה נותנים מזונות לעופות.

מובא בפרדס יוסף בשם רבי מאיר מפרימשלאן זצ"ל: מקובל דכאשר אמר משה רבינו ע"ה ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהי' בו, רצו דתן ואבירם ברשותם להכחיש דברי הנביאות של משה רבינו, פיזרו מן המן שבידיהם על פני המדבר בליל שבת קודש, ואמרו אל כל העם, צאו וראו שנמצא מן על פני השדה, ויצאו מן העם ללקוט ולא מצאו, מפני שהצפרים היו אוכלים זאת קודם שבאו, וזה שנאמר "ולא מצאו", שלא מצאו מה שהניחו, כי לשון מציאה נופל על דבר שהיה לו ונאבד ממנו.

בספר אור פני משה (פרשת בשלח) כתב: הוא במקום צלוחית המן שציווה הקדוש ברוך הוא "למען ידעו דורותיכם" שידעו שהקב"ה ממציא מזון לבוטחים בו, ועל כן עתה בעוונותינו שנגנזה צלוחית המן עושים זיכרון אחר על ידי זריקת מזון לציפורים להורות לישראל שנמשלו לציפורים שהקב"ה יזמן להם מזונותיהם.

אבל במגן אברהם (או"ח סימן שכ"ד) תמה על מנהג זה: וז"ל ואינו נכון שהרי אין מזונותם עליך. וכן פוסק המשנה ברורה שם ס"ק ל"א: שאסור לתת מזונות לצפרים בשבת שירה.

ובספר תוספות שבת שם כתב: אפשר דכיוון שנהגו כן לשם מצוה דמרגלא בפומייהו שהעופות אמרו שירה בים, לכן אין להקפיד בכך, וכהאי גוונא כתב באליה רבה בשם מעדני יום טוב (סוף סימן שלה) דהא דנוהגים בשמחת תורה לפזר פירות, והנערים מלקטים ונותנים

"וַיְהִי בַשְּׁלַח פְּרַעָה אֶת הָעָם וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דְּרָךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן יִנְחַם הָעָם בְּרֵאֲתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִמָּה" (יג ז).

החזון איש (או"ח סימן קכ"ה אות יא עמוד 428) תמה איך אמר הכתוב שהקב"ה הסיבם ללכת דרך המדבר רק משום החשש של "פן ינחם העם בראותם מלחמה", והלא כבר מראש אמר הקב"ה למשה רבינו שכאשר יצאו ממצרים יבואו להר סיני, כמו שנאמר "תעבדון את האלוקים על ההר הזה" (ג יב). ואם כן מוכרחים היו גם ללא סיבה זו, ללכת דרך המדבר כדי לקבל את התורה ולא היו יכולים ללכת דרך ארץ פלשתים.

וכתב החזו"א ליישב: שמפני הטעם של "פן ינחם העם", שהוצרך להסיבם דרך המדבר, לכך נבחר מתחילה הר סיני לקבל בו את

"ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל"

איתא בגמרא במסכת סוטה (דף י"ג ע"א) הלך משה ועמד על שפת נילוס, אמר לו: יוסף, יוסף, הגיע העת שנשבע הקב"ה שאני גואל אתכם, והגיעה השבועה שהשבעת את ישראל, אם אתה מראה עצמך מוטב, אם לאו הרי אנו מנוקים משבועתך, רואים מכאן שמשה רבינו נמי היה מושבע על שבועת יוסף.

והנה כתב מרן בשולחן ערוך יורה דעה (סימן רכ"ח ס"ק ל"ה): אי אפשר להשביע הנולדים אחר זמן, אבל נידוי וחרם חל על דורות הבאים.

בשו"ת בית יהודה (חושן משפט סימן א) הקשה: מהשבועה שהשביע יוסף הצדיק לאחיו להעלות את עצמותיו, ואשכחן דחלה

איזה בעל חי הלך עם עם ישראל מיציאת מצרים עד שהם נכנסו לארץ ישראל

וכן כתב בפירושו בעלי התוספות כאן, "שכרך משה עצמות יוסף בעור של גדי וכתב עליו שם המפורש והיה מהלך בעצמו, והיינו דכתיב "נוהג כצאן יוסף", ובארון של יוסף מונחים כל עצמות השבטים.

וכן כתב החזקוני (בראשית נ יג): "ואין להקשות איך נשא משה ארונו של יוסף, שהרי הוא נשא את עצמו כדכתיב "נוהג כצאן יוסף ולא שמשה נשאו". (ועיין באריכות בסידור התפילה לרוקח אות קי ד"ה בצאת ישראל ממצרים, ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ח סימן נו).

האם בזמן שבני ישראל היו במדבר היה בין השמשות

וקשה על דבריו ממה שנאמר בגמרא במסכת שבת (דף כג ע"ב) מובא ברש"י (כאן) שעמוד הענן היה משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא שקע זה עלה זה, והיו משמשים בערבוביה.

ואולי יש לומר שבאמת היו משמשים בערבוביה עד הזמן שהענן נסתלק, וכאשר נסתלק הענן ועמוד האש שימש לבד נגמר היום, והתחיל הלילה, וצריך עיון.

כיצד משה בקע את ים סוף האם עם היד או עם המטה " הוכח מפרשת השבוע

ימא בחוטרא רבא ויקירה. (וראיתי שדנים איך משמע בלשון התרגום אונקלוס שאת הפסוק 'הרם את מטך ונטה את ידך', תירגם "טול ית חוטרך וארם ית ידך", שלכאורה זה ההיפך מלשון התורה, שאמרה לשון הרמה על המטה ולא על היד.)

ומעשה שאירע עם הגר"א זצ"ל (מובא בקונטרס צפה ביציאת מצרים שנדפס בסוף תהילים עם פירוש שערי פרנסה טובה, ירושלים תשכ"ה עמ' ב וכן מובא בשם הגר"א בספר תכלת מרדכי למהרש"ם), נראה שלמד כמדרישים שמשה לא הכה עם המטה, שבימי הגר"א ז"ל אירע מעשה שהייתה מצויה אבן קטנה באיזה בית ברוסיה, ויוחסו לה סגולות יוצאות מן הכלל, והם לא ידעו את טיבה.

לאחר שחוקרי הטבע ברוסיה נלאו למצוא פתרונה, פנו לחבריהם חכמי הטבע באשכנז, לחפש פתרון לטבעה של אבן זו, גם מחכמי המדע באשכנז נעלם הדבר, והם עמדו להחזירה לרוסיה. לפני החזרת האבן יעץ להם מנדלסון שר"י (מאבות תנועת ההשכלה הארוורה) לפנות להגר"א ז"ל ששמו נודע לתהילה כבקי בכל שבע החכמות (וכוונתו היתה כדי ללגלג עליו שבוודאי לא ידע פשרה של אבן זו) והם נענו לו. הגר"א גילה באזניהם שטבעה של אבן זו הוא סנפירונון, שטבעו לחלק מים למרכיביו השונים מבחינה כימית, ובילקוט שמעוני כתב: (ישעיה פרק נ"ד רמז תעח) שסנפירונון זה ספיר, וזו אבן שכשמכים עליה בפטיש אינה נשברת, וכתב הרד"ק שם שזו אבן היהלום. והם נוכחו לדעת בגדלותו של הגר"א גם בחכמות הטבעיות. משנודע הדבר למנדלסון הפגין את דעותיו הכוזבות להכחיש את נס קריעת ים סוף, בטענה שמטהו של משה סנפירונון היה כדברי חז"ל במדרש תנחומא (פרשת וארא) ומובא ברש"י להלן (יו ו) והוא שבקע את הים באופן טבעי ולא באופן נסי. משנודע הדבר להגר"א שלח לו בזה הלשון: אפיקורס שכמותך בתורה הקדושה נאמר 'הרם את מטך', הרם כלומר סלקהו מן הצד, כמו הרימו מתוך העדה בפרשת קרח, שבפירושו הבדלו, ונטה את ידך. ולא את המטה על הים ובקעהו, והוא נס קריעת ים סוף. (וראה אריכות בזה בספר נפלאות מתורת השי"ת מאמר טבעת חותמו של עולם פרק פ"ב).

בקשות שלא בתפילת שמונה עשרה האם מותר לומר בקול גדול

האם מותר לצעוק בקול גדול: "והאר עינינו בתורתך, ודבק לבנו במצוותיך" הנאמר בברכות קריאת שמע? והאם מותר לצעוק

"ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלוהים אתכם והעליתם את עצמותי מזה אתכם" (יג יט).

בתוספות שאנץ בגמרא במסכת סוטה (דף יג ע"א) הקשה: וכי דרכו של מת להלך עם השכינה? וכתב: בשם המדרש ששמו עצמות יוסף בתוך עור של כבש ונכנסה בו באותו עור רוח חיים, והיינו דכתיב (תהלים פ ב) "נוהג כצאן יוסף".

"לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם" (יג כב).

המנחת חינוך (מצוה כד אות ב) כותב: שאמנם עם ישראל לא היו הולכים במסעותיהם בשבת, אבל בערב שבת היו הולכים עד שחשכה, ואפשר דגם בין השמשות היו הולכים, דהיו הולכים על פי עמוד הענן והאש, ועל פי ה' היו נוסעים, וספיקה קמי שמיא מי איכא. מבואר מדבריו של המנחת חינוך שכל עוד עמוד הענן ועמוד האש הלכו לפני עם ישראל, לא היה להם כלל זמן של "בין השמשות" – כי כאשר נסתלק עמוד הענן נגמר היום, והתחיל הלילה עם עמוד האש.

"וְאֵתָהּ הָרַם אֶת מִטְּךָ וְנִטְּהָ אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וּבִקְעָהּ וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבְשָׁה" (יד טז).

במדרש רבה (שמות כא ט) מובא שטענו המצרים שמשה לא יכול לעשות כלום בעצמו אלא ע"י המטה, שהרי בו הכה את היאור, ובו הביא את כל המכות. וכאשר באו ישראל לתוך הים והמצרים עומדים מאחוריהם, אמר הקב"ה למשה 'השלך את מטך' שלא יאמרו אילולי המטה לא. היה יכול לקרוע את הים, שנאמר 'הרם את מטך'. (ועיין בכלי יקר כאן שביאר מדוע דווקא בקריעת ים סוף היה צריך לסלק את המטה.)

מבואר מהמדרש שבאמת לא השתמש משה עם המטה כדי לבקוע את הים, אלא אם היד בלבד, וכפי שנראה מהמשך הפסוקים, שהרי בהמשך פסוק זה נאמר: "ונטה את ידך", ולהלן (פסוק כא) נאמר "ויט משה את ידו על הים", וכן להלן לאחר שהים נבקע וכאשר הים חזר, נאמר (פסוק כז) "ויט משה את ידו". (אף ברבנו בחיי פירש כך, וכן הוא בפירושו הרא"ש.)

וכן בחזקוני פירש כן, וכתב: שהלשון 'הרם' הוא מלשון הסרה וסילוק, כמו שנאמר 'ומננו הורם התמיד', 'הרימו מכוול מדרך עמי', 'והרים העטרה', כלומר הסר את מטך ובנטיית ידך גרידא תבקע את הים.

ואולם במכילתא (סוף פרשת בשלח פרשה ו) נראה שהיכה עם המטה את הים, שמובא שם "המטה הזה הביא עשר מכות על המצרים במצרים ועשר על הים", וכן נראה מהמדרש תנחומא (ואתחנן ו) שמשה הלך לים הגדול שיבקש עליו רחמים מה' שיכניסנו לארץ, והשיב לו הים: "בְּן עֶמְרָם, מָה הַיּוֹם מִיּוֹמִים, הֲלֹא אֲתָה בֶן עֶמְרָם, שְׂבָאֲתָ עָלַי בְּמִטְּךָ וְהִכִּיתָנִי וְחִלַּקְתָּ לְשָׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁבִילִים".

וכן מבואר באבות דרבי נתן (פל"ג ב) "נטל משה מטהו והכה על הים ונעשה הים נקבים נקבים", וכן הוא בתרגום יונתן על פסוק זה שתירגם: "ואנת ארום ית חוטרך וארכין ית ידך ביה על ימא ובזיעה", וכן להלן (פסוק כא) תירגם: "וארכין משה ית ידיה על.

"וּפְרָעָה הַקָּרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינֵיהֶם וַהֲיָה מִצְרַיִם נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' (יד ז).

בתפלת ובא לציון הוא יפתח לבנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו: או בתפילת בריך שמיא ותפתח לבאי באורייתתה?

כתב רבנו חיים סופר זצ"ל בספרו כף החיים (סימן קא ס"ק יב) וז"ל: ולא ישמיע קולו - כל זה בתפילת שמונה עשה של תפילת לחש. ומקור דבריו באליהו רבה (אות ד) שכתב 'והגים בכל אלו הארצות בפיוטים וכיוצא בהן שמגביהים קולם וצועקים בקול רם, עד שהנכרים מלעיגים על זה. והצטערתי מימי לדעת מאין בא המנהג, כי מנהגם של ישראל תורה היא, עד שהאיר ה' את עיני וראיתי ברמב"ן סוף פרשת בא (שמות יג טז) שכוונת רוממות הקולות בתפילות וכוונות בתי הכנסיות וזכות תפילת הרבים זהו שיהיה לבני אדם מקום שיוודו ויתקבצו ויודו לקל אשר בראם. ויפרסמו זה, ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו', עכ"ל האליהו רבה. והוסיף הכף החיים כמו שאמרו "ויקראו אל האלוקים בחזקה" (יונה פ"ג ח)

מכאן אתה למד שתפילה צריכה קול והיינו חוץ מתפילת שמונה עשרה, עכ"ל.

ויש להעיר על דבריו דלכאורה הרי לומדים את תפילת הלחש מחנה, והיא לא התפללה תפילת שמונה עשרה אלא תפילה פרטית? וצריך לומר שמכיוון שבאותה שעה עדין לא תוקן נוסח תפילת שמונה עשרה, אם כן כל בקשה שהיא חשובה לאדם יש לה דין של עיקר התפילה, ומזה נלמד בקל וחומר אם תפילה פרטית התפללה בלחש כל שכן תפילה המסורה לרבים.

ויעויין במשנה ברורה (סימן קא סק"ז) שכתב: ואפילו פסוקי דזמרה טוב שלא להרים קול, כי הקב"ה שומע בלחש. לא כאותם המגביהים קולם יותר מדאי עכ"ל. משמע שדווקא להגביה קול "יותר מדאי" אסור, אבל להגביה קול כדי לעורר הכוונה מותר. (חש"ח ברכות לא ע"א).

מדוע הנשים אמרו שירה רק על זה שהסוסים טבעו בים ולא על כך שהם נגאלו?

"ותען להם מרים שירו לה' כי גאה גאה סוס ורכבה רמה בים" (טו כא).

והקשו החתם סופר, בתפארת יהונתן, ובדברי דוד לטורי זהב: מדוע הנשים אמרו דווקא שירה על זה שסוסי פרעה טבעו בים, ולא אמרו שירה על גאולת עצמן?

מסייעים לבעליהם בלימוד תורה. וכן אומרת הגמרא במסכת סוטה (דף כ"א) אמר ליה רב לרבי חייה נשים במאי זכיין? באקרוי בנייהו לבי כנישתא, ובאתנווי גברייהו בי רבנן, ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן. אם כן נמצא דמסוסי פרעה ילפינן דלנשים יש נמי חלק בתורה, ובזה מובן מדוע כתוב "ותען" להם מרים דלכאורה קשה מי שאל אותם שאלה שהיה צריכים לענות, אלא שהגברים אמרו לנשים שאין להם לומר שירה כיון שהם לא שייכים בתורה, ועל זה ענתה להם מרים שירו לה' אנו כן יכולים לומר שירה, משום דמסוסי פרעה חזינן שמי שעוזר לשני הוא כמו השני שעושה את הדבר.

ואפשר לומר על פי מה שכתב המזרחי וכן בדברי דוד לטורי זהב דאיתא במכילתא על הפסוק "ותען להם מרים" מגיד הכתוב שכשם שאמר משה שירה לאנשים, כך אמרה מרים שירה לנשים, והמכוון מדבריהם, לפי דעתי הוא, להודיע שלא הפסוק הראשון בלבד אמרה מרים עם הנשים, אלא כשם שאמר משה כל השירה כלה לאנשים, כך אמרה מרים כל השירה כלה לנשים, אלא שהכתוב קצר וכתב הפסוק הראשון ממנה, והשאר סמך על השירה הנזכרת.

ובזה הסביר הפני מנחם: זה מה שכתוב בשיר השירים (א' ט) "לסוסתי ברכבי פרעה דימיתוך רעיתי" דלכאורה קשה מדוע דמתה האשה לסוסי פרעה, מה הדמיון? אלא הכוונה לומר לנו שכמו שסוסי פרעה נחשבו כמו המצריים ממש מכיוון שהם סייעו להם. אותו הדבר רעיתי שמסייעת בבית לגדל את הילדים ועוזרת לבעל זה בדיוק כמו שלמדה בעצמה.

בפרדס יוסף (בפרשת השבוע) מתרץ בשם הבית יצחק: הרי כל המטרה של יציאת מצרים זה היה כדי לקבל התורה כמו שנאמר בפרשת שמות (פרק ג) "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוהים על ההר הזה", אם כן בשלמה הגברים אמרו שירה על הצלת עצמם שהם יקבלו את התורה, אבל הרי נשים לא רצו לשמוח ולומר שירה, שהרי הם לא קבלו את התורה ובלי תורה מה השמחה, אבל כשראו שסוסי פרעה טבעו בים, נתקשו הנשים מדוע נגזר מיתה על הסוסים מה עשו הסוסים, הרי רק המצריים עשו צרות לישראל ומדוע נענשו הסוסים, אלא מזה דחזינן שנענשו גם הסוסים רואים שמי שמסייע לשני הוא כמו שהוא עשה את הדבר, ולכן הסוסים שהם סייעו למצרים שהרי המצריים רכבו עליהם לכן נענשו, וכשראו הנשים את זה התחילו לומר שירה, שהרי אומרת הגמרא במסכת ברכות (דף י"ז ע"א) שנשים מקבלות שכר בגלל שהם

ר' יהונתן אייבשיץ (בספרו תפארת יהונתן) מבאר: לאנשים היה ההצלה נס, כי לא היה להם זכות להינצל, רק בשביל נשים צדקניות נגאלו, אבל בנשים היו בידם זכות, אם כן עיקר הנס היה להם טביעת מצרים, ולכך שררו רק על טביעת מצרים.

עוד מתרץ ר' יהונתן אייבשיץ (בתפארת יהונתן): כיון שהמצרים לא גזרו להשליך, רק את הזכרים ליאור, אם כן מסתמא ראו שאין הבנות לוקים במים, לכן לא היה להם לומר שירה על שניצלו לכן לא אמרו שירה על גאולת עצמן, רק על זה שסוסי פרעה טבעו.

האם יש חיוב לומר שירת הים בכל יום?

"אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת" (טו א).

יש לחקור האם יש חיוב לאדם לומר שירת "אז ישיר" בכל יום או דילמא אין חיוב לאדם לומר את שירת "אז ישיר" בכל יום.

ובמחזור ויטרי (סימן רס"ה) כתב וז"ל: דעו כי שירת הים היה מנהגינו מנהג כל קהל רומא ומנהג כל קהילות אשר סביבותינו, ומנהג כל קהילות אשר בספרד מיום גלות ירושלים ועד עתה לומר כל השנה כולה בכל יום ויום זולתי תשעה באב בלבד, שאין אומרים אותה משום אבל, וכן בבית האבל אינו אומרים אותה כל שבעה ימים, ומנהג אבותינו תורה היא, ובכמה מקומות אמרי רבותינו בתלמוד ארץ ישראל מנהג מבטל את ההלכה, וכל שכן דבר זה שאין הלכה סותרת אותו ואין לו זכר בכל התלמוד, ושהנהיגו רבותינו לאומרה יען כי הזמירות חובה היה עלינו לאומרה בכל יום דאמר רבי יוסי יהי חלקי מגומרי הלל בכל יום.

האור החיים כתב: שלכן כתוב אז ישיר בלשון עתיד, כדי לרמוז שמצווה לאומרה תמיד וקבעוה בתפלת שחרית בכל יום. וכן כתב החזקוני וז"ל: "ויאמרו לאמר" אמרו לאמר לדורות, להנהיג שיאמרו שירה זו תמיד בכל יום. ובאבודרהם (ברוך שאמר ופסוקי דזמרה) כתב: שתקנו לומר ויושע ה' ושירת הים, והוא זכר ליציאת מצרים.

אבל בטורי אבן על דברי הגמרא במסכת מגילה (דף י"ד ע"א) כתב: דשירת הים זו נקבעה חובה לדורות אלא לשעה בשעת הנס לחוד אמרוהו.

האם יש חיוב לנקות את השיניים בשבת לפני שיוצא לרשות הרבים כדי שלא יעבור על איסור הוצאה" הוכח מפרשת השבוע?

והנה בגמרא במסכת עירובין (דף י"ז ע"ב) דרשינן דכוונת הפסוק על איסור הוצאה.

"אל יצא איש ממקומו" (טז כט).

והתבוננות התוספות במסכת שבת (דף ב' ע"א) וכן בגמרא במסכת עירובין (דף י"ז ע"ב) דדרשינן אל יצא עם הכלי ללקט המן.

הנה איתא במשנה במסכת כריתות (דף י"ג ע"ב), ומובא גם כן בגמרא במסכת שבת (דף ק"ב ע"א) אם היה שבת והוציא אוכלים בפיו חייב על איסור הוצאה.

ובראשונים הקשו: מהא דתנן במשנה במסכת שבת (דף צ"ב ע"א) המוציא בפיו פטור? תוספות בגמרא במסכת שבת (דף צ"ב ע"א) מתרץ: אוכלים שאני שדרך להוציאן בפיו, מה שאין כן כל שאר הדברים אין דרך להוציאם בפיו.

ולפי זה יש לחקור האם יש חיוב לנקות את השיניים לפני שיוצא מהבית בשבת כדי שלא יעבור על איסור הוצאה או דילמא אינו צריך לנקות.

הנה במנחת שבת (קונטרס אחרון ס"ק י"א) כתב: יש לצדד לצאת לרשות הרבים בבשר שבין השיניים, יען דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, וגם הוה הוצאה כלאחר יד, ובצירוף שאין בו כשיעור הוצאה שהוא כגרוגרת. והקשה על כך: והרי בגמרא במסכת שבת (דף ק"ב) מבואר: דהמוציא אוכלים בפיו הוה דרך הוצאה בכך. ומתרץ: שמי שמעייין שם בגמרא ובפירושו רש"י יראה דלא מקרי דרך הוצאה בכך, אלא דווקא בהוציא אוכלים בפיו משום שצריך לאכלן בהליכתו, דאז אמרינן דאחשיבה להוצאה זו בפיו, מה שאין כן בבשר שנמצא בין השיניים אין שייך סברה זו, ומכל מקום היכא דאפשר לנקר הבשר קודם צאתו אולי נכון להחמיר.

ובשמירת שבת כהלכתה (פרק י"ח הערה ח') כתב: שמעתי מהגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל דאפילו ברשות הרבים אין להחמיר אלא בשעה שמרגיש בו ואינו יכול לסבול או מפני הכיעור שנראה לפעמים מבחוץ, דרק אז אפשר דחשיב כרוק שנתלש או כיחו וניעו שעומדים להוצאה מפיו.

וכן נשמע: מזה שלא נזכר בשום מקום שחייב אדם לשטוף פיו לפני שיצא לרשות הרבים, כמו שהזהירו לעניין בשר בחלב להסיר את הבשר שבין השיניים (עיין יו"ד סימן פ"ט ס"ק א) ולכן אפשר דהרי זה בטיל לגבי הגוף וצ"ע הלכה למעשה.

וכן הגר"י וייס זצ"ל בספרו שו"ת מנחת יצחק (ח"ה סימן ל"ח) דן האם מותר לצאת בשבת עם הפירורים שבין שיניו, וכתב להוכיח שמזה דלא כתבו הפוסקים דבכהאי גוונא שאין לו במה לחצוץ שיניו, יש לדקדק שלא לאכול דבר המודבק בין השיניים, משום שמא ישכח ויצא לרשות הרבים והאוכל נמצא בין שיניו. אם כן רואים דלא חיישינן להכי. וכתב שם: דאין לפטור משום הוצאה כלאחר יד, משום דכן דרך הוצאת שבין השיניים, וכמו שכתב ברבינו יהונתן על דברי הגמרא במסכת עירובין (דף ק"ב) על הא דרוק, וז"ל: אף על גב דאמרינן בגמרא במסכת שבת (דף צ"ב ע"א) המוציא כלי בפיו ובמרפקו פטור, לא דמי התם אין דרך להוציא כלים בפיו, אבל הרוק או דברים שדרכם בכך, מחייב חטאת, ובוודאי הא דבין השיניים, הוי בכלל דברים שדרכם בכך, ואם היה מתכוון, והיה מלאכה הצריכה לגופה, וגם היה בו כשיעור, היה בזה חיוב חטאת, אבל כיון שאין מתכוון, והוה מלאכה שאין צריכה לגופה, וגם חצי שיעור אין בזה חשש דאורייתא, אבל נכון להזהיר בזה, למי שאפשר, לנקר את בין השיניים קודם שיוצא לחוץ. ובטעם מה שאין העולם נזהרים בזה: נראה לעני"ד דהעיקר בזה, משום שהוא דבר שאי אפשר להזהיר בזה כמה פעמים, שהולכים בשבת על סעודת מצוה, או שמתארחים אצל אחרים.

והגר"מ שטרנבוך בספרו תשובות והנהגות (חלק א' סימן רמ"ו) כתב: שמעתי בשם האדמו"ר הצדיק רבי זוסיא פורטוגל זצ"ל מסקולען שהדפיס אזהרה לא לצאת לחוץ בשבת עד שינקר בין שיניו שלא יישאר שום שיירי מאכל כלל שראוי לחשוש להוצאה. אמנם האמת שכמעט אי אפשר לנקר לגמרי, ונראה שאם אין בשיירים חזותה ולא ניכר ולא חשוב כלל, גרע מחצי שיעור ואין בזה אסור, ועיין ב"ט"ו (סימן שכ"ו סק"ב) שבמקום שאי אפשר להיזהר לא גזרו ביה רבנן בהוצאת המים שעל גופו, ולא דמי לרוק שנתלש עיין סימן ש"ג וכן בביאור הלכה (שם) שנעקר ועומד בפני עצמו שמקפיד עליו ורצונו לבלוע שמפריעו כשהוא בפיו וחשוב ולכן אסור, אבל פירורים אלו לא חשובים כלל, וגם אין דרך הוצאה אלא אם אוכלים בתוך פיו ולא כשהם בין השיניים ממש, ולכן לא נהגו להקפיד בזה, ובמלאכת שבת צריך מלאכה חשובה דהיינו מלאכת מחשבת וכאן לא נחא ליה בהוצאה אין בזה קפידה ובטל לגופו כיון שאינו עומד לנקר להוציא.

"וצדקתם עומדת לעד זה הקולנוה ספרים ומשאלים לאזורים"

בחסדי שמים בית המדרש ובית הכנסת הולך וגדל באברכים היושבים ולומדים ברוב שעות היום בכמה מסגרות שונות, ולכן אנו נזקקים באופן דחוף לספרי יסוד נוספים לטובת כל אברכי הכוללים, משתתפי השיעורים, וכל באי בית המדרש.

הננו פונים אליכם בקריאת קודש: אנא עזרו לנו להמשיך ולזכות את הרבים.

ניתן להקדיש ספרים להצלחה, רפואה, זש"ק וכן לע"נ קרובים וידידים.

לתרומות: בנק מרכנתיל דיסקונט בנק 17 סניף 621 סניף 89000 ע"ש "קול אליה גבעת זאב" ניתן לתרום גם בביט למספר: 052-8144488 לפרטים נוספים הרב יוסף ויצמן: 052-8144488

האם מותר למחוק שם א המפורש לצורך פיקוח נפש" הוכח מפרשת השבוע

וניסה לתרץ שעשה כן משה, כיון שהיה חשש סכנת נפשות שהיו צמאים למים ולא היו יכולים לשתות המים המרים, ופקוח נפש דוחה אפי' שבת החמורה. אולם מיד הוא דוחה זאת מכיוון שלפי זה צריך להבין את דברי הגמרא במסכת סוכה (דף נג ע"ב) מדוע דוד המלך הסתפק האם לתת את החתיכת חרס עם שם המפורש על פי התהום, עד שאחיתופל אמר קל וחומר מסוטה דמותר למחוק את השם כדי לעשות שלום בין איש לאשתו, כל שכן שמותר לצורך כל העולם, ומדוע לא פטש ממש רבינו דלצורך מותר, דהוי פיקוח נפש, ומזה מוכיח שבכל אופן יש איסור. וכתב ליישב את הדברים על פי דברי רש"י בגמרא במסכת ערכין (דף ו ע"א ד"ה שם) שעל גבי קורות וכלים לא קדוש דלא הוי מקומו.

"ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו" (טו כה).

בתרגום יונתן בן עוזיאל כתב: שמשא רבינו כתב על העץ את שם המפורש (שמא רבא ויקירה) והשליך אל המים.

ובשו"ת מנחת הקומץ (לרבי קלונימוס קלמן צוקרמן הי"ד אב"ד יאבלאנאב גליצא, נעקד עקדה"ש בשואה – ח"א סימן יג) הקשה: הרי אסור למחוק את שם השם, וכל מי מוחקו עובר בלאו שנאמר "לא תעשון כן לה' אלוהיכם", ואם כן איך כתב משה רבינו את השם המפורש על העץ והשליך למים, הרי המים מוחקים את השם?

ולפי זה ניחא מה שמשה רבינו כתב את השם המפורש על העץ, אבל בכל אופן נשאר קשה מה נסתפק דוד המלך. והביא שבשו"ת בית יצחק (או"ח סימן י) התקשה בזה, ותירץ דאמנם על כלי אין איסור דאורייתא אבל יש איסור דרבנן, ודוד היה צריך את הקל וחומר מסוטה משום הגזירה דרבנן שאוסרת.

ולפי דבריו כתב שכיון שבזמן משה רבינו לא היה את הגזירה דרבנן, הלכך כתב דלא הוי קדוש. וכתב עוד שם דבלאו הכי קודם מתן תורה לא היה עדיין את האיסור של "לא תעשון כן לה' אלוהיכם", ועיי"ש.

איך היה מותר לאכול מהמן הרי אסור ליהנות ממעשה ניסים"

עינוי ורעב, ואז עם ישראל נכנס לגדר של פיקוח נפש, ולכן ויאכילך את המן והיה מותר לאכול ממעשה ניסים.

עוד מתרץ החיד"א בספרו נחל קדומים: שכאן היה לעם ישראל היתר בפירוש דכתוב "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" לכם לעצמכם.

הגרצ"פ פראנק זצ"ל בספרו מקראי קודש (חנוכה סימן ז ס"ק ב') מותר: כל מה שאסור ליהנות ממעשה ניסים, דווקא יחיד משום שמנכים לו מזכותיו, אבל בציבור דאין מנכים שפיר מותר ליהנות.

ועוד נראה לתרץ: על פי מה שכתב בישיבות יעקב (או"ח סימן תרפ"ב) שרק על נס נסתר מנכים לאדם מהזכות, מה שאין כן על נס גלוי ומפורסם שהכל מכירים שמאת ה' היה דבר פלא שכוה, אם כן זכה האדם שעל ידו התפרסם שמו של הקב"ה, ומשום כך לעומת מה שמנכים מזכותיו עקב הנס שנעשה עמו הרי נוספה לו זכות חדשה שעל ידו התפרסם שמו של הקב"ה.

האם לפני שאכלו את המן היה מותר לחשוב על טעם איסור"

מפני שהן קשים למניקות, אומרים לאשה אל תאכלי שום ובצל מפני התינוק דבשלמא כל הירקות לא טעמו במן, אבל דגים לכאורה היו יכולים לטעום במן, אם כן יש להבין מדוע בכו בני ישראל "זכרנו את הדגה", הרי הם היו יכולים לטעום את הטעם של הדגים במן? ורצה חכם אחד לתרץ דמה שאמרו זכרנו את הדגה, היינו דגים טמאים, שהמן לא היה משתנה לאדם שרצה לטעום טעם איסור, אלא טעם המן היה משתנה רק בדבר טהור, ודחה החיד"א זאת שהיה מותר להם (ועייש באריכות ובמתיקות לשוננו)?

וכן בשו"ת צפנת פענח (ח"א סימן ב) חקר גם כן בשאלה זו וכתב דמותר. והביא ראיה לדבריו: מהא דאמרינן בגמרא במסכת סנהדרין (דף נ"ט ע"ב) ירדה לאדם דמות של חמור מהשמיים האם מותר לאדם לאכלו? ומסיקה הגמרא אין דבר טמא יורד מן השמים, וכתב רש"י ודבר שאינו הוא ואם ישנו טהור הם. אם כן הוא הדין הכא, אם היה יכול לחשוב מחשבה של מאכל איסור מסתמא אין איסור בדבר. וכתב בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ד סימן שע"ז) כתב שמותר.

ונראה לי ששאלה זו תלויה במחלוקת בגמרא במסכת יומא (דף ע"ה) האם במן היה כל הטעמים רק בטעם או שכאשר חשבו על מאכל מסויים זה היה משתנה גם בממשות ובמציאות. דאם נאמר דהוה רק בטעמם שפיר כתב החיד"א דטעם בלא איסור לא הוה כלום. אבל אם נאמר שברגע שאם חשב על מאכל הממשות של המן הייתה משתנה לאותו הדבר אם כן הרי זה נעשה לחפצא של איסורא והוה איסור.

האם את המן היה מותר לאכול גם ביום כיפור מכיוון שאכילת מן נחשב לעינוי"

שהיו ישראל במדבר היה ראוי להיות מותר להם לאכול המן ביום כיפור.

והנה לפי מה שכתב הרמב"ן בפרשת עקב שמה שכתוב "ויענד" היינו קודם שירד המן ורק אחר כך "ויאכילך", ואם כן מבואר שאין

"וויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" (טז ד)

והקשה החיד"א בנחל קדומים (בפרשת השבוע): יש לעיין איך בכלל היה מותר לעם ישראל לאכול מהמן, והרי המן היה ממעשה ניסים, והרי קימ"ל בדברי רש"י בגמרא במסכת תענית (דף כ"ד ע"א ד"ה אלא כאחד מעניי) שאסור לאדם ליהנות ממעשה ניסים, משום שמנכים לו מהזכות שלו?!

החיד"א בספרו נחל קדומים מתרץ: באמת אסור לאדם ליהנות ממעשה ניסים, והמן היה מעשה ניסים, ולכן אמרו איש אל אחיו "מן הוא" ראשי תיבות מעשה ניסים הוא, כי לא ידעו מה הוא אי שרי ליהנות כיון דהוה מעשה ניסים, ויראה דמשום פקוח נפש ודאי שרי ליהנות, ובמדבר לא היה להם מה לאכול ופקוח נפש דוחה כל התורה. ולפי זה מבאר החיד"א: מה שהתורה כתבה בפרשת עקב "ויענד וירעיבך ויאכילך את המן", לכאורה צריך להבין מדוע צריך לכתוב דבר זה? אלא הכוונה היא לומר: "ויענדך" - שהיית בגדר של

"הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" (טז ד).

טעמו של המן שהיה משתנה לפי מחשבתו של האדם שהיה חושב באותו הזמן לפני שאכל את המן.

ויש לחקור האם היה מותר לחשוב על טעם של איסור, כגון בשר בחלב, או ד"א. או דילמא כיוון דקימ"ל דטעם כעיקר אם כן היה אסור חשוב על טעם איסור לפני שאכלו את המן?

הנה מרן החיד"א בספרו בפתח עינים על מסכת חולין (דף ק"ט ע"ב) כתב: השבתי לנכבד גביר אחד שחקר בעניין המן שהיה משתנה והיה טעמו כטעם הדבר שחפץ האם חשב לאכול חזיר או שאר איסורין וטעמן במן האם עבד איסורא?

והשבתי: דכיון דידוע דמה שאכל היתר סגי, והראיה מדברי הגמרא במסכת חולין (דף ק"ט ע"ב) דילתא אמרה בעינן למיכל בשרא בחלבא, ואמר ליה ר"נ זויקו לה כחלי, לא היה משתנה טעמו לאיסור כיון דהיה מעשה שמים. אם כן אפילו טועם איסור אין בזה שום איסור, ועוד דאם היה אסור לעשותו, אם כן גם אם האדם היה חושב על טעם האיסור לפני שאכל את המן לא היה משתנה טעמו לאיסור כיוון שהיה מעשה שמים.

וממשיך החיד"א בספרו חומת הנך פרשת בעלותך דחה מה שרצה חכם אחד לתרץ: מה שכתוב בפרשת בעלותך ("י"א ה) "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקישואים ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים", ורש"י במקום מביא את דברי הספרי: אמר ר' שמעון מפני מה המן משתנה לכל דבר חוץ מאלו,

הנה בחומש דברים בפרשת עקב נאמר: "ויענדך וירעיבך ויאכילך את המן" (דברים ח ג).

ובשפת אמת בגמרא במסכת יומא (פ"א ע"א) הקשה וז"ל: לכאורה קשה לפי זה שאכילת המן נקרא עינוי, אם כן יוצא לפי זה שבזמן

אכילת המן נחשבת עינוי, וכן כתוב להדיה בתוספות יוהכ"פ בגמרא במסכת יומא (כאן). ולפי זה מיושבת קושיית השפת אמת.

אבל לפי מה שכתבו בעלי התוספות שם משמע כפשוטו דאכילת המן גופא נקרא רעבון שם שוב קשה.

איך היו יכולים לברך ברכת המזון על המן הרי המן לא היה מחמשת מיני דגן

בגליוני השי"ס על דברי הגמרא במסכת ברכות (דף מ"ח ע"ב) מתרץ: צריך לומר דסבירא ליה כמו שאמרין בגמרא במסכת יומא (דף ע"ה) שכל המינים טעמו במן טעמן וממשן, אם כן הויה ממש מחמשת המינים, לכן היה חיוב לברך על זה ברכת המזון.

ובשו"ת ויצבור יוסף (סימן יט סק"ב) מתרץ: על פי מה שכתב בשו"ת חתם סופר (אורח חיים סימן קצ"ז) וז"ל וכבר היה נראה לומר שירידת המן במדבר ארבעים שנה לא היה דבר חדש, שהיה אותו הרוחנית ושפע אלוקי מצינורות של מעלה שהיה עתיד לירד על תבואת שבעה עממים שבארץ ישראל בעת ההיא, ואכלו מקבלי תורה הפנימיות ולאמורים נשאר המוץ והקליפה.

ובראשי בשמים (אות ב) מתרץ: צריך לומר שזו הייתה הוראת שעה לברך עליו ברכת המזון אף דלא היה מחמשת המינים, אבל לדורות אין חייבים לברך רק בחמשת המינים.

איזה ברכה ברכו על המן שאכלו במדבר

ובברכת אהרן על מסכת ברכות (סימן פ"ה) הביא סימוכים לדבריו: מהא דאמרין בגמרא במסכת ברכות (דף ל"ה ע"א) אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל, ומשמע מלשון הגמרא דחיוב ברכה לא שייך אלא רק בנהנה מן העולם הזה, והמן לא היה מעולם הזה, רק מעולם הבא.

ולפי זה מבאר: הא דכתיב בפרשה "ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא, ויאמר משה עליהם הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה" הכונה היא שבני ישראל שאלו מה הוא כדי שיוכלו לדעת איזה ברכה יש לברך עליו, כיון שהיו מרגישים בהם טעמים שונים ולא ידעו איזהו ברכה תצדק עליו. והשיב להם משה: "הוא הלחם אשר נתן ה' לאכלה" היינו כי זה הוא הלחם אשר השפיע להם ה' ממעון קדשו ואין עליו חיוב ברכה כלל. ועיין באריכות שו"ת בית יצחק (יו"ד ח"א סימן פ"ד), וכן בשו"ת ויצבור יוסף (סימן י"ט ס"ק ב'), ועיין שדה חמד (כללים מערכת כ' כלל ק').

ג. בספר גן רוה (בפרשת השבוע) כתב: דכיון דכתיב בתורה "וטעמו כצפיחית בדבש", ופירושו כבצק שמטגנין אותו בדבש, אם כן היו צריכים לברך עליו ברכת בורא מיני מזונות, רק דמסיק מכיוון שאמרו חז"ל דהמן היה משתנה לכמה טעמים שרובה, ורק דבסתמא כשלא כיונו לשום טעם אז היה טעמו כצפיחית בדבש, ואם כן אם היה מברך מזונות, ואחר כך היה משנה דעתו לטעום טעם בשר וכדומה. אם כן הויה שוב ברכתו הראשונה לבטלה, אם כן כמו שכתב הרשב"א בתשובה (ח"א סימן י"ח) שלכן לא מברכים בצדקה שמא ימלך אחר כך. הכי נמי היה מן הראוי שלא לברך כלל שמא ימלך עי"ש שמחלק ומסיק: דכיון דקימ"ל על הכל אם אמר שהכל יצא לכן אפשר שברכו שהכל.

בספר שפתי צדיק (להגה"ק מפילץ בפרשה), מובא בספר פסקי תשובה (סימן ר"פ בהג"ה) כתב על פי דברי הספורנו שבליקוט המן בשבת היה חייב משום עוקר דבר מגידולו, ועי"כ דסבירא ליה כי המן נגמר להיות מאכל אדם אחר שהותו על הארץ זמן מה, ומקודם לכן היה לחם אבירים לחם שמלאכי השרת אוכלים, אם כן יש לברך המוציא לחם מן הארץ.

האם היו יכולים לקיים מצוות מצה על ידי אכילת המן

וכתב הריטב"א וז"ל: קשיא לן מאי האי דמפרקינן הכא לא הוה צריכי, דהא הוה צריכה ליה לחובת מצה של ליל הראשון שאינה אלא מחמשת המינים. ותירצו בתוספות דאין הכי נמי דאכלו מינה בליל הפסח עבור החובה של כזית מצה, והדר אכלי מן כל הלילה ויום חמישה עשר בניסן, ואחר כך יום ששה שער בניסן אכלו חדש בלא הפסק וקרא לא חשיב אלא ההוא דאכלי בלא הפסק.

"ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" (טז ד)

הנה איתא בגמרא במסכת ברכות (דף מ"ח ע"ב) אמר רב נחמן משה תקן לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם מן.

ובחזון איש (או"ח סימן כ"ח אות ד) הקשה: יש לעיין איך ברכו ברכת המזון על המן, והרי קימ"ל שלאחר שיעור עיכול אין מברכים ברכת המזון, והרי כאשר אכלו את המן הוא התעכל מיד כדאמרין בגמרא במסכת יומא (דף ע"ה) שנבלע באיברים עי"ש מה שתיירץ.

ובגליוני השי"ס לגאון רבי יוסף ענגיל על דברי הגמרא במסכת ברכות (דף מ"ח ע"ב) משה תקן לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם מן וכ"ו. הקשה מדוע היה חייבים לברך ברכת המזון על המן, הרי זה לא היה לחם של חמשת מיני דגן, אלא זה היה בריה בפני עצמה, ואף שטעמו בו טעם לחם, ומשום טעם בלבד אין סברה לומר שיתחייבו לברך ברכת המזון?.

"הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" (טז ד)

יש לחקור האם עם ישראל ברכו על המן שאכלו במשך ארבעים שנה במדבר, ואם ברכו איזה ברכה ברכו? וצריך לומר דכל השאלה לא מתורת חיוב, כי הרי רבנן תיקנו את ברכת הנהנין הויה תקנה דרבנן ועדיין לא ניתקן אלא אם רצו לברך מה בירכו.

הנה איכא כמה שיטות בפוסקים איזה ברכה ברכו:

א. הרמ"ע מפאנו כתב שלעתיד לבא בסעודה של לוינתן, יוציא את צנצנת המן שנגזז, וכתב שם שיברכו על זה המוציא לחם מן השמים.

וכן כתב בספר חסידים (הוצאת מקיצי נרדמים סימן תתת"מ), ועיין באריכות בשו"ת בית דוד (סימן קצ"ו).

הגר"ח פלאגיי כתב בספרו נפש החיים (מערכת מ' אות ק"ו) ששמע מהגאון רבי מרדכי הלוי שישראל בירכו על המן המוציא לחם מן השמים, ואף על פי שכתוב וטעמו כצפיחית בדבש, מכל מקום מכיוון שהיו קובעים עליה סעודה, הרי הוא כקובע סעודה על פת הבאה בכסנין.

וכן כתב בנשמת אדם (סוף הלכת לולב) שבוודאי לא היו מברכים על המן המוציא לחם מן הארץ, מכיון שלא בא מן הארץ, עי"ש שדן נפקא מינה לזמננו לגבי דבר שגדל בעציץ שאינו נקוב האם יכול לברך המוציא לחם מן הארץ.

ב. בספר בני יששכר (במאמר ברכת השבת מאמר ג' אות ג) כתב: כשהייתי מסתופף בצל קדשו של כבוד מחותני הרב קדוש מהרצ"ה מזידשוב זצוק"ל נפל מילתא בפומיה לחקור איך היה ברכת המן? ואני היתי משיב שמצאתי כך להרמ"ע שלעתיד לבוא יברכו המוציא לחם מן השמים. ונפל ויכוח בין החבירים, אשר כמדומה לא בירכו ברכה על המן כל עיקר, כיון שהוא לחם אבירים נבלע באבירים שלא היה צריך בירור, כי הרי כל עיקר הברכה היא כדי לברר ניצוצות ולהפרידם, ובמן לא היה פסולת.

הריטב"א בגמרא במסכת קידושין (דף לו ע"ב) כתב על מה שנאמר בגמרא בשלמא למאן דאמר "מושב" - כל מקום שאתם יושבים משמע, היינו דכתיב "ויואכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח" - ממחרת הפסח אכול, מעיקרא לא אכול. אלא אקרוב עומר והדר אכול, אלא למאן דאמר לאחר ירושה וישיבה ניכול לאלתר. ומשני לא הוה צריכים. וכתב רש"י שהסתפקו מהמן שנמצא בכליהם.

והגרצ"פ פראנק בספרו מקראי קודש (פסח חלק ב סימן יב) רצה לומר שלפי השיטות שמי שרצה לטעום במן טעם איסור, היה יכול להרגיש במן גם טעם של איסור, אם כן הרי זה נקרא שהמן יכול לבא לידי חימוץ. ולפי דברי הספורנו שהמן היה גידולי קרקע אם כן אפשר לצאת, אבל הוא מביא את דברי הריטב"א שאי אפשר היה לצאת ידי חובת מצה במן.

אבל באגרא דכלה בפרשת השבוע כתב: שהיו יכולים לצאת ידי חובת מצה במן.

ובשו"ת אמרי דוד (סימן סז) מובא בפרדס יוסף (בפרשה) וכן במנחה בלולב (פרשת ראה כט ו) כתבו: שלא היו יכולים לקיים בזה מצוות מצה מכיוון שהיא מצה עשירה כדכתיב בקרא "כצפיחית בדבש".

ובשו"ת אור המאיר לרה"ג רבי מאיר שפירא (סימן כ"א) וכן הגר"י וייס זצוק"ל בשו"ת מנחת יצחק (חלק ג סימן יד) כתבו: שלכן לא היו יכולים לצאת ידי חובת מצה במן. מכיוון שבמצה בעינין שיהא ראוי לשבעה, ובמן הרי אסור היה להותיר למחרת, ומי שהותיר ליום המחרת המן הבאיש.

ועוד כתב בשו"ת המאיר (סימן כא) שהמן לא היה יכול להגיע לידי החמצה, ולכן אי אפשר היה לצאת בו ידי חובת מצווה.

האם היה מותר לסחור במן " הוכח מפרשת השבוע

ועי"ש מה שאין כן שאיסור סחורה כבר לומדים מהפסוק בסמוך "איש לאשר לאהלו".

וכן כתב האברבנל (עמוד קלד) על דברי הפסוק: "ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו" (טז ד) שהזהירם שלא יחשבו לעשות מהמן סחורה ועושר וגניזה, אלא שיצא העם ולקטוהו דבר יום ביומו, כי הוא מזון ניתן כפי בצורך וההכרח ואינו נקנה בהשתדלות ולא בחריצות ועמל אלא בחסד עליון.

האם אדם שמלקט מן בשבת עובר על מלאכת תולש ומעמר

ממה שכתב הספורנו שמבואר מדבריו דהמן הוי גידולי קרקע והלכך המלקטו בשבת חייב משום תולש, ואם כן אין ללמוד ממנו לבישול בדבר שאינו מגידולי קרקע.

וכתב על זה "אין אחריות דברי הספורנו התמוהים עלי, בפרט שבגמרא במסכת עירובין (דף יז ע"ב) דרשו "אל יצא איש ממקומו" לצאת בכלי ללקט המן, משמע שלקיטה עצמה אינה מלאכה".

ובמשך חכמה כתה שהיה בלקיטת המן מלאכת עימור דהוי מלאכה גמורה, והרי כבר נצטוו עם ישראל על השבת במרה. רק זה תלוי במחלוקת בגמרא במסכת שבת (דף עג ע"ב) האם יש עימור שלא בגידולי קרקע. ועיין באריכות בכלי חמדה, ובתורה שלמה בפרשת בשלח (מילואים יח).

"ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא ויאמר משה אליהם הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה" (טז טו).

הנצי"ב מוולוז'ין בספרו העמק דבר כותב: שלפי מה שדורשת הגמרא במסכת סוכה (דף מ ע"א) לגבי פירות שביעית דכתיב "לכם לאכלה" - ולא לסחורה, היה אפשר לפרש גם כאן הכי, "לכם לאכלה" - שיהיה אסור לסחור במן, ומה שדרשו שם עוד "לאכלה ולא למשרה וכבוסה" לא שייך במן שלא היה ראוי לדבר אחר.

"ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקט ולא מצאו, ויאמר ה' אל משה עד אנה מאנתם לשמר מצותי ותורתתי" טז כז (כח).

כתב הספורנו: שהאיסור שעשו בלקיטת המן בשבת, שהיה זה חלול שבת בלי ספק אם היו מלקטים הדבר ממקום גידולו, כמו שאומרת הגמרא במסכת שבת (דף קז ע"ב) האי מאן דתלש "כשותא מהזמי והיני" (וכתב רש"י: צמח שגדל על קוצים וגדל מריח הקרקע שהקוצים יונקים ממנו) חייב משום תולש.

והנה באגלי טל (מלאכת האופה אות ל"ה סק"א-ב) דן מנין שאסור מדאורייתא לבשל בשבת גם דבר שלא מגידולי קרקע. וכתב דילפינן מהמן דכתיב (פסוק כג) "את אשר תאפו אפוי" אף דלא היה גידולי קרקע, ובספרו שו"ת אבני נזר (או"ח סימן קל) מביא שהקשו לו

מי שיש לו שני ראשים כמה מן הוא קיבל " הוכח מפרשת השבוע

וגולגולת, (והרי זה לא שייך במבוגר שהרי הוא טריפה והוא לא יכול לחיות כל כך הרבה זמן) נפל לו שני עומרים של מן, דהרי מבואר בגמרא במסכת יומא (דף עה ע"א) שאפילו לתינוק בן יומו נפל עומרו.

"זה הדבר אשר צווה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו עומר לגולגולת מספר נפשותיכם איש לאשר באהלו תיקחו" (טז טו).

בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רצד) למד ממה שכתוב במן "עומר לגולגולת" יש ללמוד כפשוטו שאם היה לאדם ילד שנולד בשני

האם התולעים שולטים במתים בשבת " הוכח מפרשת השבוע

"ויניחו אתו עד הבקר כאשר צווה משה ולא הבאיש ורמה לא היתה בו" (טז כד).

ונראה שאין הכוונה בדבריו שכל מי שמת בשבת אין הרימה שולטת בו בכלל, אלא צריך לומר שבשבת לא שולטת הרימה. (הפסיק בא אחרי מילת "במתים", בשבת)

וכתב בעל הטורים ששני פעמים במסורה מובאת ה"רימה", בפרשת השבוע נאמר "ורמה לא הייתה בו". וכן באיוב נאמר "וכרימה תכסה עליהם" (איוב כא, כו) לומר לך שאין הרימה שולטת במתים בשבת ואין רמה שולטת באוכלי המן.

לאחר 7 שנים של הדפסת והפצת עלון זה! מאחר והוצאת העלון כרוכה בהוצאות כספיות גדולות! לצערנו הרב אנו נאלצים לצמצם מאוד את כמות הדפסת והפצת העלונים מעוניין לזכות את הרבים " אתה יכול בשמחה להדפיס עלון זה ולהפיצו באזור מגורך ניתן לעזור בהוצאת והפצת העלון ולהקדיש עלונים לזיכוי הרבים לבריאות אושר נחת זש ק; ולעסן קרובים וידידי המעוניין להיות שותף בהוצאת העלון ולזכות את הרבים וכל לפנות לרב יוסף ויצמן 3666-274